

Становище

изготвено от проф. д.пс.н. **ЙОАНА ДИМИТРОВА ЯНКУЛОВА**, преподавател от специалност Психология във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“

съобразно заповед РД-38-361/ 10.07.2019 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“

Относно: процедура за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на редовен докторант на двойно (българо-френско) научно ръководство **ЛЮДМИЛА ЦВЕТКОВА ЦВЕТКОВА** във връзка с изготвен от нея дисертационен труд на тема:

„Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици“

Област на висше образование – Социални, стопански и правни науки. Професионално направление – 3.2. ПСИХОЛОГИЯ (*Педагогическа психология*)

Темата на настоящия дисертационен труд е безспорно актуална не само в научен смисъл, но е изключително важна и в социално-образователно отношение. Преподаването на ново знание и системните усилия на учениците да учат с разбиране традиционно са сърцевината на учебния процес, но в променените социално образователни условия изглеждат недостатъчни. Това е така, защото днес изискванията към младите хора непрекъснато се променят и постоянно ги провокират да развиват подходящи учебни навици и социални умения за успешно справяне с житейските и образователните трудности. В тази връзка усилията на Л. Цветкова да изследва същността и влиянието на социално-психологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на учениците имат своята безспорна научна тежест и конкретни приложно-практически измерения. Зад конкретно постигнатите от нея резултати стоят дългогодишните ѝ усилия последователно да се образова и квалифицира и непрекъснато да опознава спецификата и тънкостите в дейността на училищния психолог в българска и френска образователна среда.

Представеният дисертационен труд съдържа четири глави, обобщение и изводи, литература, приложения и напълно отговаря на установените стандарти в структурно-техническо отношение. Общият обем наброява 223 страници, като са използвани 201 заглавия на кирилица (български – 69; руски - 6), на латиница (английски – 71; на френски - 55) и няколко интернет-сайта. Цитирането на литературните източници е коректно, стилът на изложението е научно съобразен и отразява високата професионална подготвеност на авторката.

В съдържателен план в дисертационния труд могат да се открият следните по-важни акценти. В първа глава са представени и анализирани същността, особеностите и етапите в когнитивно-личностното развитие на учениците. Специално внимание е отделено на мисленето като ключов когнитивен процес и на спецификите в личностното и социално-емоционалното развитие в детско-юношеска възраст. Направен е адекватен теоретичен преглед, напълно съответстващ на темата на дисертационния труд. В него са включени както класически постановки, така и съвременни научни разбирания за когнитивно-личностното развитие в ученическа възраст. Използвани са заглавия на български и други езици. Това свидетелства за добро познаване от страна на докторантката на приносите на българските автори, които работят по теми, близки до настоящата, както и на трудовете на чуждестранни изследователи.

Във втора глава се дискутира същността на методите на преподаване и прилагането им в училищна среда. Имайки предвид съдържанието, което следва, струва ми се, че още в заглавието на втора глава е по-правилно да се говори не за методи на преподаване, а за обучение. Още повече, че в дисертационния труд изключително детайлно се представя социално-психологическия тренинг като алтернативна форма, преплитаща в себе си както методи на преподаване, така и на обучение. Именно благодарение на тази комбинация учениците могат да израстват в когнитивно-личностен план и да научат как по-добре да се справят със себе си и с другите в различни социално-образователни ситуации. Специално място е отделено на същността, начините на прилагането и практическите ползи от метода „Философия с деца“ във Франция и България, разглеждан като модифицирана и много специфична форма на социално-психологическия тренинг.

В рамките на втора глава подробно е изяснена и важната подтема за организацията на учебния процес в българските училища на базата на съществуващите държавни документи и нормативи и съобразно съвременните тенденции и предизвикателства.

В обобщение може да се посочи, че начините на структуриране и представяне на първите две глави са показателни за уменията на авторката да проучва съответстващата на темата литература и адекватно да подрежда и анализира важните идеи съобразно целта на дисертационната разработка.

В трета и четвърта глава следват методологията и дизайна на самостоятелно проведените психологически изследвания, както и анализът и психологическата интерпретация на получените резултати. По-конкретно, в методологическо отношение много ясно е заложен теоретико-емпиричният модел на проведените изследвания. Конкретно са разписани целта, научноизследователските задачи и работните хипотези. Изследваната съвкупност е подробно описана и графично илюстрирана. По повод на процедурата на изследването прави впечатление, че през цялото време Л. Цветкова се съобразява с възрастта и възможностите на изследваните лица, със спецификата на учебния процес и учебната натовареност в училището, със структурата и атмосферата на провежданите от нея занятия. Всичко това е направено с цел по-прецизно да се събере достатъчно богат набор от първоначални данни при строго спазване на всички правила на процедурата и пълно съобразяване с изследваните лица. Извършената работа е илюстрирана с цветни снимки, което прави много приятно впечатление и въздейства положително. Освен всеотдайните усилия и упоритата работа на докторантката в рамките на редовната докторантура, специално трябва да се подчертае, че тя не е допуснала да се влоши качеството на професионалната ѝ работа като училищен психолог. А това на практика не се постига толкова лесно, но винаги си струва заради обичта на учениците и уважението на колегите и родителите, които Л. Цветкова получава заслужено.

Използваният научноизследователски инструментариум включва разнородни инструменти (въпросник, социометрична анкета, анкета с отворени въпроси) от гледна точка на структура и начини за обработване на събраните данни, което значително

усложнява тяхната статистико-математическа обработка. По-конкретно е направена проверка на психометричните характеристики и факторните структури на приложените инструменти. Изчислени и сравнени са средните стойности на входящите/ изходящите балове, за да се проследи какви промени настъпват в отделните групи изследвани лица преди и след участието им в социално-психологическия тренинг. Регистрирани са също така и средните стойности на техните входящи/ изходящи социометрични показатели. На данните от анкетното проучване, проведено и с ученици, и с учители, е направен качествен анализ. На основата на получените резултати е предложена тематична категоризация на отговорите (отделно за учители и отделно за ученици съобразно класовете им), като е посочено и съответното процентно разпределение. Представени са анализи и на отделни случаи на ученици от начален и гимназиален етап. След тях следва обобщение относно извършената емпирична верификация на формулираните хипотези, подплатено с конкретни изводи и препоръки към специалистите в училище за прилагането на метода „Философия с деца“. Най-накрая в дисертационния труд в приложения са публикувани използваните инструменти, като се откриват също така допълнителни данни от статистико-математическите анализи, тематично разпределение на проведените дискусии, списъци на конкретно обсъдени теми по класове. Като цяло считам, че извършената работа не би била възможна и успешна без задълбочените познания и професионалните умения на Л. Цветкова да планира и самостоятелно да осъществява психологически изследвания, да извършва адекватна статистико-математическа обработка на събраните данни и да предлага релевантни научни интерпретации.

По отношение на приносните моменти в дисертационния труд потвърждавам, че те са правилно отразени, като трябва обаче да се прибави и още нещо. Методът „Философия с деца“ е познат в България, но се прилага най-често от специалисти, които не работят в полето на психологията. В тази връзка като пионерско може да се определи делото на Л. Цветкова да проучва този метод от гледна точка на съвременните възможности на психологията в сферата на образованието и да покаже и утвърди неговото място и значение в работата на училищния психолог.

Критичните бележки, които съм отправяла към докторантката в хода на съвместната ни работа и от позицията ми на научен ръководител, са взети предвид и са отразени в дисертационния труд.

Във връзка с автореферата мога само да потвърдя, че той напълно кореспондира на всичко, което е представено в дисертационния труд в съдържателен план.

Като имам предвид всичко посочено по-горе относно структурата, съдържанието и изпълнението на дисертационния труд, свидетелстващи за реално постигнати научно-приложни резултати, считам, че той напълно отговаря на законовите изисквания за такъв тип научни разработки. Въз основа на това напълно убедено предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” на ЛЮДМИЛА ЦВЕТКОВА ЦВЕТКОВА.

27.09.2019 г.

гр. София

Член на научното жури: .....

(проф. д.пс.н. **ЙОАНА ЯНКУЛОВА**)